

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

زمان چاپ: ۱۴۰۱/۰۴/۱۰

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

تحلیلی از مفهوم صلح در شهر و چگونگی ارتباط آن با امنیت زنان

علی ریگی^۱، زهره ساجدی^۲

۱- کارشناس ارشد برنامه ریزی شهری، مؤسسه آموزش عالی پرتو، زاهدان.

۲- کارشناس مهندسی فضای سبز، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان.

Ali.reegi724@gmail.com

چکیده

اغلب مردم به محض دیدن یا خواندن واژه «صلح»، عبارت «جامعه‌ای به دور از جنگ و خشونت» در ذهنشان تداعی می‌شود. جامعه آرمانی که افراد به خوبی و خوشی و به دور از هرگونه ستیزه جویی در کنار هم زندگی می‌کنند. در ظاهر چنین تصویری درست است، اما صلح تعاریف متعددی دارد که دوری از خشونت فقط بخش کوچکی از آن است. دوستی، محبت، عشق، صفا و صمیمیت، همه و همه در تعریف صلح جای می‌گیرند. تصور چنین جامعه‌ای قطعا در ذهن زیباست، اما در دنیای عینی و واقعی شاید رؤیایی بیش نباشد. رؤیایی که به ظاهر دست نیافتنی است، اما غیرممکن نیست. در این بین، توسعه شهرنشینی نیز باعث شده تا تعریف صلح سخت تر از پیش بشود و به شاخص‌های دیگری پیوند بخورد. نخستین شاخص امنیت است و شهری واژه صلح را می‌تواند همراه داشته باشد که اغلب محدوده‌های آن امن باشد؛ به‌ویژه برای کودکان، سالمندان، توان‌یابان و البته زنان. مقاله حاضر به تحلیل موضوع صلح در شهر و تأثیری که بر امنیت زنان دارد اشاره می‌کند.

کلمات کلیدی: صلح، شهر، زنان، امنیت.

۱- مقدمه

کلمه صلح در ادبیات قدیم تهران به معنای آشتی است و به همین دلیل در مقابل واژه جنگ و آتش قرار می‌گیرد. اما این معنا و مفهوم به مرور زمان گسترده شده و امروز به شرایطی گفته می‌شود که افراد در محیطی به دور از دغدغه و در آرامش زندگی کنند. البته واژه‌های دیگری چون دوستی، آرامش، همزیستی، مشارکت، زیبایی، رهایی، شادی و گفت‌وگو و رعایت حقوق دیگران و حتی پذیرش تفاوت‌ها معنا و مفهوم صلح می‌دهد. صلح در جامعه کنونی درونی و محیطی است. صلح درونی رسیدن فردیت انسان‌هاست به آنچه دوست دارند و می‌خواهند برسند؛ به عبارت دیگر، یعنی رسیدن به تعالی. برای تحقق صلح درونی ۳ مرحله یا گام نیاز است. گام اول خودشناسی و خودآگاهی، گام دوم برقراری ارتباط مؤثر با دیگران و قدم سوم هم‌یادگیری شیوه‌های درست حل مسائل (حیرت نگاری، ۱۳۹۹).

برقراری و ایجاد صلح نیاز به ابزارهایی چون همراهی و همدلی تک‌تک مردم دارد و در این میان زنان جامعه نقش بسزا و سهم بیشتری دارند. زنان هر چند قشر آسیب پذیرتر جامعه محسوب می‌شوند، اما تربیت کودکان در کانون خانواده را به عهده دارند و قرار است همین کودکان آینده کشور را رقم بزنند. بنابراین، اگر زنان در جامعه صلح را تجربه نکنند، حس امنیت نخواهند

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

داشت و در نتیجه اعتماد به نفسشان را از دست می‌دهند. تربیت نسل آینده به‌دست چنین زنانی، جامعه را دچار تزلزل می‌کند و در چنین جوامعی تعریف صلح در نوشته‌ها باقی می‌ماند و نمود عینی نمی‌یابد (زینال زاده، ۱۳۹۹).

صلح از جمله مفاهیمی است که در برابر خشونت، جنگ و... قرار می‌گیرد. لذا نداشتن ادبیات واحد منجر می‌شود کالبد خیابان و ارتباط انسانی نتواند مفاهیمی صلح‌آمیز داشته باشد.

۲- صلح در شهر

قبل از اینکه روابط شهرنشینی در کشور تبیین شود شهرها خلق شدند. به همین دلیل ضمن تخریب گذشته نتوانستند رویکردهای آینده خود را تبیین کنند. ما در کلانشهری مانند تهران مساله محیط زیستی نداریم؛ آلودگی منابع آب و خاک ما در اطراف تهران صورت می‌گیرد و با چالش جدیدی به نام مجموعه‌های شهری روبه‌رو هستیم. چیزی که در درون شهر شاید بتوانیم آن را اداره کنیم اما در حاشیه شهر خیر. در واقع هرچه قدر شهروندان در تصمیم‌گیری‌ها و تصمیم‌سازی‌ها مشارکت داشته باشند بیشتر قادر خواهیم بود مفاهیم صلح را ترویج دهیم. در بسیاری از برنامه‌هایی که در حوزه شهری شاهد اجرای آن بودیم رگه‌هایی از ناصحی در آن دیده می‌شد و می‌دیدیم که اگر آن برنامه اجرا شود باعث برهم خوردن صلح شهری می‌شود (نژادبهرام، ۱۳۹۸). تسلط کمیت بر کیفیت در شهرهای ما باعث شده تا آدم‌های شهرنشین با چالش‌های بسیاری روبه‌رو شوند. شهر یک سازمان اجتماعی است و با این تعریف باید به سراغ افزایش این سازمان اجتماعی رفت زیرا در این تعریف چوب و سنگ و آهن به درد ما نمی‌خورد.

در ۲۵۰۰ محله شهر ایران با جمعیتی حدود ۲۰ میلیون نفر، از بسیاری از سرانه‌های شهری برخوردار نیستند و این در حالی است که اینها ۳۰ درصد جمعیت شهرنشین را تشکیل می‌دهند. همین امر باعث شد تا سیاست بازآفرینی شهری تعریف و قرار شد اجرایی شود که در این سیاست مقرر شد تا قلمروهای عمومی پررنگ‌تر شده و این فضاهای عمومی ارتقا پیدا کنند. باید یادمان باشد که قلمروهایی عمومی است که باعث ایجاد صلح می‌شود و حتی باعث شکوفایی شهر در حوزه اقتصادی می‌شود و این شکوفایی باعث رشد صلح در شهر می‌شود.

۳- اتحادیه بین‌المللی شهرهای جهانی صلح

سایت اتحادیه بین‌المللی شهرهای جهانی صلح اخیراً نام ساری را به عنوان سیصد و دوازدهمین شهر عضو این اتحادیه در پایگاه رسمی اطلاع‌رسانی این سایت قرار داده است. اتحادیه شهرهای بین‌المللی صلح یک انجمن جهانی است که با شعار «صلح یک امید نیست، یک حق است» تلاش می‌کند صلح را به عنوان یک ارزش اجتماعی برای افزایش کیفیت زندگی برای همه افراد جامعه تعریف کند. اسفند پارسال تهران به عنوان نخستین شهر ایرانی به عضویت انجمن شهرهای جهانی صلح پیوست و اخیراً نیز با پیگیری دفتر این انجمن در ایران، ساری به عنوان دومین شهر ایرانی به جمع شهرهای جهانی صلح پیوست. در خبر منتشر شده روی سایت اتحادیه شهرهای بین‌المللی صلح درباره عضویت ساری از پارک ملل ساری به عنوان یکی از نمادهای صلح با ملت‌ها یاد شده و آمده است: «در مارس ۲۰۲۱، ما از تهران به عنوان اولین شهر بین‌المللی صلح در ایران استقبال کردیم. از آن زمان، جنبش فزاینده‌ای در تمام استان‌های ایران برای ایجاد شهرها به عنوان شهرهای صلح وجود دارد. ساری در استان مازندران یکی از شهرهایی است که به عنوان شهرهای بین‌المللی صلح سازمان می‌یابد. آغاز جنبش شهرهای بین‌المللی صلح در ایران ادامه برنامه‌های مبتنی بر صلح است که این سازمان در ایران و سایر نقاط جهان انجام می‌دهد.» (جهان آرای، ۱۴۰۰).

صلح یک مفهوم جهانی است و مردم کشور ما به عنوان یکی از صلح‌خواه‌ترین جوامع دنیا با اتکا به فرهنگ غنی خود می‌توانند به واسطه روابطی که بر این اساس بین شهرهای مختلف جهان ایجاد می‌شود ظرفیت‌های فرهنگی و اجتماعی خود را معرفی کنند. اتحادیه شهرهای جهانی صلح برای افزایش ایمنی، رفاه و کیفیت زندگی همه شهروندان به طوری که همه آنها طعم

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

واقعی آرامش را در زندگی خود احساس کنند تلاش می‌کند. توانمندسازی زیرساخت‌های گردشگری به عنوان رسانه اصلی برای ارتقاء صلح و اجرای تورهای آرامش برای گردشگران داخلی و خارجی، تدوین همه اسناد آداب و رسوم صلح‌مدار با هدف ارائه به همه بازدیدکنندگان و گردشگران و راه‌اندازی مرکز فرهنگی صلح در شهر از جمله اهداف این اتحادیه است. شهرهای بین‌المللی صلح سازمانی کاملاً داوطلبانه، نوع‌دوست و در عین حال عملی است که به تسهیل تأسیس شهرهای صلح در سراسر جهان اختصاص دارد. این انجمن از زمان تأسیس در سال ۲۰۰۹ صدها شهر صلح را در شهرهای بزرگ و کوچک، شهرها، روستاها و محله‌ها ساماندهی و ثبت کرده تا اقدامات عملی و تأثیرگذاری را برای افزایش ایمنی، رفاه و کیفیت زندگی برای همه افراد جامعه انجام شود.

۴- نقش زنان در صلح جهانی

در روند صلح، زنان همواره نقش اساسی داشتند. هر جا جنگ و خونریزی وجود داشته، حقوق زنان بیش از همه پایمال شده است و هر جا زنان بوده‌اند، صلح و دوستی حاکم شده است. مقدمه قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز زن را دارای حقوق یکسان با مردان می‌داند. فقط جنگ صلح را زیر سؤال نمی‌برد. تحریم‌هایی که امروز مشکلات زیادی برای مردم ایران ایجاد کرده اقدام ضد صلح است و مردم ایران با تلاش در مقابل این اقدامات ایستادگی کردند. خیلی از جنگ‌ها به بهانه صلح به راه افتاد و خیلی از حرکت‌ها که به بهانه مبارزه با تروریسم از سوی آمریکا انجام شد به جنگ دامن زد. اینکه چطور مشارکت مردم به‌ویژه زنان و دختران را در فرایندهایی مثل صلح تثبیت کنیم، مهم است. امروز صحبت از صلح در معامله قرن که آمریکا دنبال می‌کند وجود دارد، اما مشخص است این برنامه با هدف صلح عادلانه نیست، بلکه مناسبات سیاسی به نفع امنیت و پایداری شرایط برای رژیم اشغالگر قدس است. براساس شاخص صلح جهانی GPI روند صلح سیر نزولی داشته است. در سال‌های ۲۰۱۷ تا ۲۰۱۹ در ۹۲ کشور روند نزولی داشته است. امسال به‌مناسبت روز صلح باید از دردهای مشترک و تشریک مساعی برای رفع آنها سخن بگوییم. بیشترین موارد نقض حقوق انسانی در گستره جهانی متوجه زنان است. مادامی که نیمی از جمعیت جهان که نقش کلیدی در تربیت بشر دارند از کمند تبعیض، بی‌عدالتی و سلطه‌جویی‌های نیابند به‌سختی می‌توان به برقراری صلح امیدوار بود. حکومت‌ها باید گام‌های بلندی در عرصه‌های داخلی و جهانی برای ارتقای جایگاه زنان بردارند و به این باور برسند که مسیر صلح از آغوش مادران می‌گذرد. زنان تکیه‌گاه صلح و مروج آن هستند. آنها با در اختیار داشتن عواطف مادری قادرند، بستری مطلوب برای تسری گفت‌وگو و صلح در جهان فراهم آورند. آنان خود موضوع صلح و کاربر آن هستند، به شرط آنکه باور کنیم که جهان بشری مشترک و متعلق به همه انسان‌هاست. زنان کانون مدارا و بستر رواداری را با تکیه بر عواطف انسانی همواره بازتولید می‌کنند، چراکه آنان در پی ایجاد محیطی امن و ایمن برای فرزندان خود هستند. بنابراین، لازم است برای پایان دادن به ناامنی، خشونت، جنگ و مقابله با کرونا با هم متحد شویم (نژادبهرام، ۱۳۹۹).

۵- امنیت

امنیت در صدر شاخص‌های ۱۰ گانه تعیین‌کننده کیفیت زندگی در شهرها قرار دارد. هرچه احساس امنیت در شهرها بالاتر باشد، شهروندان برای زندگی در آن رغبت بیشتری نشان می‌دهند. مجله اکونومیست در رتبه‌بندی امن‌ترین شهرهای دنیا هر ساله گوشه چشمی به اصلی‌ترین شاخص یعنی امنیت شخصی دارد. این هفته‌نامه با در نظر گرفتن این اصل اساسی در زندگی شهروندان، در کنار دیگر شاخص‌ها، هر ساله امن‌ترین شهرهای دنیا را معرفی می‌کند. جالب است بدانید سال گذشته واحد اطلاعات اکونومیست (EIU) در بررسی‌های خود علاوه بر فاکتورهای زیست‌محیطی به «انعطاف‌پذیری شهری» هم توجه کرده است. این شاخص در کنار امنیت، توانایی یک شهر در بازگشت به شرایط عادی بعد از وضعیت اضطرار و شوک را تعیین می‌کند. بر این اساس، توکیو برای سومین سال پیاپی با اقتدار روی پله نخست امن‌ترین شهرهای جهان ایستاد و سنگاپور و

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

اوزاکا در رده‌های دوم و سوم قرار گرفتند. به این ترتیب، آمستردام، سیدنی، تورنتو، واشنگتن، کپنهاگ، سئول و ملبورن در رده چهارم تا دهم این جدول تکیه زده‌اند.

۶- صلح شهری و امنیت زنان

تمام پهنه هستی و همه موجودات نیازمند صلح هستند و در مورد زنان که در طول تاریخ به نوعی قشر ضعیف محسوب می‌شدند و همواره زیر سلطه بودند، اهمیت بیشتری دارد. صلح در همه افراد یک جامعه و کشور منجر به شکوفایی و رشد انسان می‌شود و وقتی زنان به خودشناسی برسند و آنچه را هستند، بپذیرند یعنی به صلح می‌رسند و همین امر منجر به عزت نفس و اعتماد به نفس می‌شود. صلح درونی منجر به رشد توانمندی‌های بالقوه می‌شود و در نهایت افراد با اعتماد به نفس می‌توانند امنیت و آرامش را در جامعه و شهر برقرار کنند (کولایی، ۱۳۸۴). به همین دلیل صلح درونی اگر نباشد قطعاً صلح محیطی یا همان امنیت هم ایجاد نمی‌شود. در چنین شرایطی وقتی زنان یک جامعه به صلح درونی برسند، از آنجا که تربیت‌کننده نسل آینده‌ساز هستند، می‌توانند افراد خلاق و توانا تربیت کنند و نتیجه آن تعالی و ترقی جامعه می‌شود. نکته مهم دیگر این است که اگر می‌خواهیم آسیب‌های اجتماعی را در شهر کاهش و وضعیت روحی و روانی افراد را افزایش دهیم، قطعاً باید زمینه سلامت روان را فراهم کنیم و اجازه دهیم افراد با رسیدن به خودشناسی و به‌دست آوردن اعتماد به نفس، مسیر ترقی را طی کنند. متأسفانه صلح درونی یا همان صلح روانی همواره مغفول مانده و طی سال‌های اخیر کمتر به این موضوع توجه شده است. صلح به‌ویژه صلح درونی که منجر به صلح محیطی و امنیت اجتماعی شهرها می‌شود، غریزی نیست و قطعاً آموزشی است. کودکان باید از دوره طفولیت با مفهوم و دستاوردهای صلح آشنا شوند و باور دارم برای رسیدن به جامعه آرمانی نیاز است مفاهیم صلح در قالب درس‌های هفتگی در کتب دانش‌آموزان گنجانده شود.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

شکل شماره (۱): مهم‌ترین اقدامات جهت تأمین امنیت زنان

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۷- جمع بندی

آینده جهان در گروی شهرها و جمعیت شهرنشین ساکن در آن است. بر اساس آخرین سرشماری‌ها تا سال ۲۰۵۰ میلادی نیمی از ساکنان زمین در شهرها سکونت خواهند کرد. این در حالی است که ایران گوی سبقت را ربوده و بیش از هفتاد درصد جمعیت آن در شهرها زندگی می‌کنند. شهرنشینی در آینده به مثابه سکان حرکت توسعه بشری خواهد بود. با این نگاه شهروندان پرچمدار حرکت روبه رشد جهان و کشور را در اختیار دارند. در این میان نوع تعامل و تلاش برای ایجاد فرصت‌های مشارکت اجتماعی در بستر فراگیری عمومی؛ کانونی است که این مهم را رقم می‌زند! زنان که نیمی از جمعیت شهرنشین را تشکیل می‌دهند در بستری از این تعاملات راهکارهایی برای حضور خود جست‌وجو می‌کنند که بخشی از آن نیازمند رویکردهای پیشینی و بخشی پسینی است. وجود چارچوب‌هایی برای تعامل و مشارکت از سوی جامعه، بستر پیشینی این مهم است و بهره‌گیری از آن ساختار در قالب تربیت عمومی جامعه و بهره‌گیری از ظرفیت عموم افراد در جامعه بخش پسینی آن را تشکیل می‌دهد. ظهور جهانی شدن و تحولات پایانی قرن بیستم و مطرح شدن توجه به کرامت انسانی و حمایت از حقوق انسانها به عنوان پارادایم اصلی برای تغییر مسائل بین‌المللی در نظر گرفته می‌شود. زنان به عنوان نیمی از جمعیت جهان، با توجه به آگاهی و رشد سیاسی و حقوقی آنان در عصر کنونی، از استعداد و توانمندی‌های ویژه و ظرفیت‌های زیادی در زمینه های مختلف از جمله صلح را دارند. زنان مثل مردان در پروسه صلح نقش دارند، حتی در مواردی نقش موثرتری را هم دارا می باشند، همانطوریکه زنان نقش ارزنده ای در خانواده دارند به همین صورت با اشتراک و سهم گیری شان در این پروسه نیز می توانند مفید واقع شوند. از آنجا که امروزه بحث سوء استفاده از زنان، کاملاً جنبه سازمان‌یافته پیدا کرده، باید رویکردی جهانی و مبتنی بر عزمی استوار، برای مقابله با این شرایط نابه‌هنجار شکل گیرد. بدون تردید، زنان می‌توانند در ترویج فرهنگ صلح و هنجارهای حل و فصل مسالمت‌آمیز، در جامعه بشری، نقش مؤثری ایفا کنند و ایفای این نقش‌ها می‌تواند، از درون خانه‌ها و با استفاده از توان بالقوه عظیمی که زنان دارند، شروع شود.

وقتی حقی ضایع نشود، وقتی حقوق افراد مورد احترام باشد، وقتی امتیاز سببی و نسبی معنادار نباشد یا امتیاز جنسیتی از رابطه اجتماعی حذف شود، امید به فراگیر شدن رواداری و دوری از خشونت و ایهام از جامعه جدی می‌شود. برخی کارشناسان در تعریف صلح اجتماعی مساله «رواداری» را ضرورتی انکارناپذیر دانسته‌اند؛ این مهم در بستر تعریف صلح به معنای نفی خشونت و تنش و درگیری قابل مشاهده است؛ در واقع وقتی حق طبیعی معیار سنجش قرار گیرد، رواداری جای خود را کسب می‌کند و زنان می‌توانند با آرامش و امنیت مفهوم مشارکت را تعریف و تجربه کنند. مشارکت در تعریف دوباره ارزش‌ها، در تعریف توسعه شهری، در برنامه‌ریزی شهری، در مبلمان شهری، در فضای عمومی و آنجاست که «گفت‌وگو» شکل می‌گیرد و «رواداری» نصب‌العین صلح اجتماعی می‌شود. بر اساس برخی آمارها مساله خشونت در شهرها به ویژه نسبت به زنان با توجه به مشکلات اقتصادی و مشکلات ناشی از شیوع بیماری کرونا روند افزایشی یافته است. این مهم نگرانی جدی را برای جامعه ایجاد کرده و ضروری است بازنگری بر رفتارهای منجر به خشونت در قالب آموزه‌های عمومی از سوی نهادهای عمومی نظیر معاونت اجتماعی شهرداری، صدا و سیما و رسانه‌های مکتوب و مجازی جدی گرفته شود. اما این به تنهایی راهکار نیست. در نگاهی به تعداد نزاع‌هایی که در کشور به پزشکی قانونی مراجعه کرده‌اند، می‌توان دریافت که این مساله چقدر جدی است. در سال ۹۸ بیش از ۵۷۴ هزار و در سال ۹۹ بیش از ۵۸۵ هزار و در سال ۱۴۰۰ بیش از ۴۶۸ هزار نزاع ثبت شده است. این مهم مفهوم صلح اجتماعی را با چالش جدی در کشور روبه‌رو ساخته است. کشوری که بر مبنای اصول تفاهم و آموزه‌های دینی برای همدلی و دوستی قرار گرفته، داشتن این میزان نزاع که فقط یکی از انواع خشونت را شامل می‌شود را مبنایی برای نگرانی ایجاد می‌کند که شاید مهم‌ترین اصل آن را عدم رواداری و گفت‌وگو باید دانست. ضرورت توجه به آموزش‌های رسمی از مهدکودک تا دانشگاه به عنوان برنامه بلندمدت دولت‌ها در نفی خشونت و تنش و درگیری و ترویج گفت‌وگو و رفع سوء تفاهم‌ها از طریق مصالحه و سازش اصلی‌ترین معبر برای رسیدن به صلح اجتماعی است. جامعه‌ای که درگیر تنش‌های جنسیتی و برتری‌گزینی

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

جنسیتی و ناباوری نسبت به حقوق انسان‌ها فراتر از نقش جنسیتی آنان باشد در رسیدن به صلح اجتماعی و انسجام عمومی، مشارکت فعال، مصرف بهینه منابع و نشاط و شادی یقیناً با دشواری همراه است.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

مراجع

۱. اتحادیه شهرهای بین‌المللی صلح. ۲۰۲۱.
۲. جهان آرای، اشکان. گزارش سایت اتحادیه بین‌المللی شهرهای جهانی صلح. ۱۴۰۰.
۳. حیرت نگاری، بنفشه. عزت نفس زنان در سایه صلح. روانشناس بالینی. ۱۳۹۹.
۴. زینال زاده، زینب. صلح شهری در گرو امنیت زنان. خبرنگار همشهری. ۱۳۹۹.
۵. کولایی، الهه. زنان، صلح و امنیت. بازتاب اندیشه، شماره ۷۰. ۱۳۸۴.
۶. نژادبهرام، زهرا. لزوم توجه به مفهوم صلح در شهرها. سومین همایش سالانه انجمن علمی مطالعات صلح ایران. ۱۳۹۸.
۷. نژادبهرام، زهرا. نقش مهم زنان در صلح جهانی. مراسم روز جهانی صلح. ۱۳۹۹.
۸. واحد اطلاعات اکونومیست EIU. ۲۰۲۰.